

ORD. PROF. ENVER ZİYA KARAL'IN TARİH ANLAYIŞI VE NEDEN NASILCI TARİH YAZIMINA KATKILARI

Dr. P. Bnb. Tuncer Büyükkibar
Milli Savunma Üniversitesi
Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu
tbuyukkibar@mynet.com

Özet

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın en önde gelen vasıflarından biri Türk tarihçiliğine ve tarih eğitime getirdiği bilimsel anlayıştır. O, birinci elden kaynaklara önem veren, gelişigüzel yorumlardan kaçınan, kaynakların tenkidî bir şekilde kullanılmasını ilke edinen ve Türkiye'ye Batılı ilim zihniyeti ve metodların girmesine öncülük eden bir bilim insanıdır.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın tarih düşüncesinin şekillenmesinde iki önemli sürecin birbiriyle paralel olarak tesir ettiği gözlemlenmektedir. Bunlardan biri; lisans eğitimini 1929-1933 yılları arasında (ki bunun son yılı pedagojik staj ve yarıda bırakmak zorunda kaldığı doktora eğitimini ihtiva etmektedir) Fransa'da yapması sebebiyle Batı'da yaşanan tarihsel düşüncedeki gelişim, diğeri ise; Osmanlı Devleti'nin 20. yüzyılın başlarındaki tarihçilikte geçirdiği dönüşümdür. Ord. Prof. Enver Ziya Karal'da meydana gelen bu devinim onun, ileride eserlerini kaleme alırken üzerinde önemle durduğu neden nasılcı tarih yazım metodunun gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Tarih Anlayışı, Neden Nasılcı Tarih Yazımı.

PROFESSOR IN ORDINARIUS ENVER ZİYA KARAL'S HISTORY UNDERSTANDING AND HIS SUPPORT TO WHY-HOW HISTORY WRITING METHOD

Abstract

One of the outstanding of Professor in Ordinarius Enver Ziya Karal is the scientific understanding that he has developed for Turkish history and history of education. He is a scientist who has led Turkey to have the mentality of Western science and methods by giving importance to first-hand sources, avoiding random interpretations and adopting using sources critically as a principle.

It is beheld that two significant processes are effective in shaping Professor in Ordinarius Enver Ziya Karal's history notion. His having undergraduate education in France in 1929-1933 (the last year of which is pedagogical internship and aborted postgraduate education) and the historical progress in West is one of the significant processes, and the other one is the change of Ottoman Empire historian in 20th century. This motion that sprang in Professor in Ordinarius Enver Ziya Karal has contributed to his why-how perspective of history writing method.

Keywords: Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Historian Understanding, Why-How History Writing.

GİRİŞ

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın en önde gelen vasıflarından biri Türk tarihçiliğine getirdiği bilimsel anlayıştır. Karal, birinci elden kaynaklara önem veren, gelişigüzel yorumlardan kaçınan, kaynakların tenkidî bir şekilde kullanılmasını ilke edinen ve Türkiye'ye Batılı ilim zihniyeti ve metotların girmesine öncülük eden bir bilim insanıdır. (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile 17.04.2013 tarihinde yapılan söyleşi.)

Tarik Zafer Tunaya, Onun tarihçi kimliğinin özünü oluşturan etkenleri şu şekilde belirtmektedir:

"Osmanlı Tarihinin doğal akıcılığından süzülerek sağlanan birikim, ona geniş boyutlu bakış yeteneği ve tarihsel bir "perspektif" kazandırmıştır. "Nizam-ı Cedit ve Tanzimat" "Islahat", "I. Meşrutiyet ve İstibdat" devirleri boyunca, 1789'dan 1908'e değin 119 yılın iniş çıkışları arasında ana çizgiyi, değişmeyen batı çizgisini aramıştır. Çalıştığı yıllara kadar, hemen hiçbir araştırmacının izlemediği, zamanı için "yeni" bir yöntemle, her dönemin siyasal ve sosyo-ekonomik olaylarını analiz ve sentezler süzgecinden geçirerek sağlam gözlemlere bağlamasını sağlamıştır. "Devir" denilen zaman parçaları içinde, olaylara sade ve duyarlı fırçalarıyla akrabalık, taraflılık, objektifliği zedeleyecek ne varsa tümünü de bir yana itmeye özen göstererek, "kendi tarihimize ait kısımların ana kaynaklarından faydalanarak yazılmasına" ilk olarak Enver Ziya Karal'ın başladığını söylemek gerçeğe aykırı düşmez" (Tunaya,1982:2).

Gerçekten de Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın hayatı boyunca vermiş olduğu eserleri orijinal nitelikte ve farklı bakış açılarının ele alındığı bir yapıt niteliğindedir. 1960 yılında "Ordinaryüs Profesörlüğe" teklif edilmesi üzerine teşkil edilen Komisyonun raporunda da bu hususa özellikle dikkat çekilmektedir. Bu raporda:

"Prof. Enver Ziya Karal'ın bugüne kadar yapmış olduğu ilmi çalışmaları bir bütün olarak ele alındığı takdirde bunların Yakın Çağ devrinde Osmanlı Tarihi ile alakalı olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar en çok, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış siyaset ile, Osmanlı müesseselerinin modernleşmesi konusu üzerine teksif edilmiştir. Bu suretle Hammer'in "Osmanlı Tarihi"nin sona erdiği Küçük Kaynarca muahedesinden itibaren zamanımıza kadar olan devri, fevkalade zengin ve itina ile seçilmiş dokümanlara istinaden, tetkik edilmiş ve aydınlanmıştır. Prof. Karal'ın, hiçbir vehicle değerini kaybetmemiş olan bu araştırma eserleri Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'si Tarihini pek çok Türk vesikalarna istinaden mutlak bir şekilde açıklayıp tasvir etmekte ve bu suretle bir asırdan beri duyulan ihtiyaca cevap vermektedir. Böylece, Enver Ziya Karal'ın ilmi çalışmalarının zengin meyveleri 20 yıldan beri, beynelmilel araştırmacılar tarafından hissedilmiş fakat doldurulamamış olan, bir boşluğu da bugün doldurmuş bulunmaktadır." (Karal'a ait Ankara Üniversitesi Dekanlık Özlük Dosyası.)

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın ister Türkiye Cumhuriyeti dönemi ile ilgili isterse Osmanlı Devleti dönemi ile ilgili olsun ortaya koyduğu tüm eserlerinde ve icra ettiği konferanslarında bu hususa azami riayet ettiği ve ana düşünce perspektifinin bu doğrultuda şekillendiği tespit edilmektedir.

ORD. PROF. ENVER ZİYA KARAL'IN TARİH ANLAYIŞINI ŞEKİLLENDİREN DÜŞÜNCELER VE ETKİLEYEN TARİHÇİLER

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın tarih düşüncesinin şekillenmesinde iki önemli sürecin birbiriyle paralel olarak tesir ettiği gözlemlenmektedir. Bunlardan biri; lisans eğitimini 1929-1933 yılları arasında (ki bunun son yılı pedagojik staj ve yarıda bırakmak zorunda kaldığı doktora eğitimini ihtiva etmektedir) Fransa'da

yapması sebebiyle Batı'da yaşanan tarihsel düşüncedeki gelişim, diğeri ise; Osmanlı Devleti'nin 20. yüzyılın başlarındaki tarihçilikte geçirdiği dönüşümdür.

Batı'da 19. yüzyılın sonlarında yaşanan siyasi gelişmeler tarih yazıcılığında da büyük yenilikler meydana gelmesine sebep olmuştur. Annales Okulunun kurulması öncesinde yaşanan bu dönüşüm, Lucien Febvre (1878-1956) ve March Bloch (1886-1994) tarafından 15 Ocak 1929 tarihinde çıkarılan Annales Dergisi, (Annales d' Histoire Economique et Sociale) ile bir seviye daha üst noktaya taşınmıştır. (Dönmez, 2008:38) Böylece yeni gelişen tarih yazımı aslında yıllardır biriken bilimsel tarih düşüncelerinin bir dışa vurumu olmuştur. Annales Okulunun getirdiği tarih anlayışı; bugünkü bilimsel tarih anlayışının temel düşüncesini oluşturmakta ve bu anlayışa göre tarih, klasik anlayışın yerine disiplinler arası bir bakış açısı ve karşılaştırmalı bir yöntemle ele alınmayı zaruri görmektedir(Arı, 2011:57). Tarihçilikte yaşanan bu yenilikler Annales Okulunun etkisi ile tarihsel düşüncenin özgürleşmesini sağlamış ve böylece tarih, bir daha geri dönmek üzere etkileri günümüzde dahi süren uzun bir yolculuğa yelken açmıştır(Dönmez, 2008:33).

Batıda tarihsel gelişimin en yoğun olarak yaşandığı dönemde Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Fransa'nın gözde yüksek eğitim kurumlarından biri olan Lyon Üniversitesinde tarih lisans eğitimi almak amacıyla bulunmuştur. (Karal Akgün,1994:536) Şüphesiz ki, Batı'nın tarihçilik konusundaki paradigmasını belirleyen ülkelerden biri konumunda bulunan Fransa'da bulunmak kendisinin tarih eğitimini yerinde öğrenme fırsatı vermesi sebebiyle bulunmaz bir fırsat olmuştur.

Karal'ın tarih ilmi adına ilk öğrendiği bilgilerin temeli Lyon Üniversitesinde, edindiği bilgilerin gelişimi ise doktora eğitimi sırasında kendisine örnek aldığı Sorbonn Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Charles Seignobos (1854-1942) tarafından atılmıştır. Özellikle tarih metodolojisinin gelişiminde Charles Seignobos ve Langlois'in beraber kaleme aldığı ve 1904 yılında basımı yapılan "Tarih Tetkikine Giriş" adlı eser Onun tarih düşüncesinin gelişimi açısından önemli bir yer teşkil etmiştir. (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile 17.04.2013 tarihinde yapılan söyleşi.)

1933 senesinde doktora eğitimini yarıda kesip ülkesine döndükten sonra İstanbul Üniversitesinde akademik hayatına başlayan Karal'ın yayımladığı ilk eserlerinde Seignobos'un tarih anlayışının temelini teşkil eden neden nasılcı (araştırmacı) tarih anlayışını tüm yönleriyle görmek mümkündür. (Karal'a ait İstanbul Üniversitesi Özlük Dosyası.) Bu eserlerinde eleştirme, disiplinler arası bakış açısı, sebep-sonuç ilişkisine dayandırdığı yorumlamaları önemli bir yer tutmaktadır. Tüm bunların neticesinde bilgiye ulaşmak amacıyla sergilediği şüpheli düşüncede, Prof. Dr. Charles Seignobos'un izlerini açıkça görmek mümkündür. Bu düşünceler ışığında Prof. Dr. Charles Seignobos, şüpheliğin tarih araştırmalarındaki önemini "Tarih Tetkiklerine Giriş" adlı eserinde şu sözlerle ifade ettiğini görmekteyiz:

"Tarihçi, bir müellifin her türlü ifadesine karşı daha önceden emniyetsizlik göstermelidir, çünkü bu ifadelerin yalan yahut yanlış olmadığını bilemez. İfade kendisi için ancak bir zan olabilir. Tenkitçi, şüphe etmek için, vesikaların ifadeleri arasında bir tezat görerek şüpheye mecbur olmağı beklememelidir, işe şüpheyle başlamalıdır. Bir müellifin ifadesi ne olursa olsun o ifade ile, ilmi surette yerleşmiş bir hakikat arasındaki mesafeyi unutmamalı, bu suretle bir ifadeyi tekrar ettiği vakit üzerine aldığı mes'uliyetten tam bir şuurunu olmalıdır"(Langlois, Seignobos, 2010:153).

19'uncu yüzyılda Batı'daki gelişmeler olanca süratıyla devam ederken, 18'inci yüzyıl sonlarında Selim III devrinde askeri alanda başlayan ve Yayla İmamı Risalesinde 72 madde olarak tespit edilen yenilik hareketleri 19'uncu yüzyılda tüm hızıyla devam etmiştir (Karal, 1988:29). Bu dönüşüm sadece devletin

idari yapısında değil toplumun düşüncesi üzerine de tesir etmiş ve tarih yazıcılığında bilimsel devinimi beraberinde getirmiştir. (Dönmez, 2008:82) Tarihçilik alanında meydana gelen değişimi Prof. Dr. İlber Ortaylı "*Osmanlı'nın dünyası başkalarının da bulunduğu bir dünyanın içinde anlamaya çalışmak, vakayiname ve rivayetlerin dışında, vesikalara da el atmak, yabancı dildeki tarihleri okumaktır*" sözleriyle ifade etmektedir(Ortaylı, 2003:14).

Karal, doktora eğitimini yarıda kesip Türkiye'ye dönmesi üzerine akademik hayatına İstanbul Üniversitesinde başladığında yurt dışında yaşadığı yoğun tarih düşüncelerini, Türkiye'de tam manasıyla bulamamış ancak Batı'nın Türk tarih yazımına olan etkisi yavaş yavaş da olsa görülmeye başlamıştır. Özellikle 1930'larda Fuad Köprülü'nün eserlerine yansıyan bu düşünce akımından kendisi oldukça fazla istifade etmiştir. Onun kendisine örnek aldığı bir diğer meslektaşı ise Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan olmuştur. Özellikle 1950 yılında ilk baskısı yayımlanan "*Tarihte Usul*" adlı eser, özellikle ele aldığı neden nasılcı tarih anlayışı sebebiyle, kişisel tarih anlayışı ile paralellik arz etmiş ve önemli ölçüde istifade ettiği metodoloji eserlerinden biri olmuştur (Karal Akgün ile 17.04.2012 tarihinde yapılan söyleşi). Karal'ın eserlerine bakıldığında eserleri içerisinde uyguladığı metot ve bazı eserlerindeki milliyetçi söylemlerin Togan'ınki ile paralellik arz ettiği tespit edilmektedir.

Her ne kadar Karal, yurda dönüp eserlerini ülkesinde kaleme almış olsa da, yurt dışındaki tarihçilik akımlarının, yeni kurulan bir devletten çok daha erken ve yoğun bir şekilde yaşanmış olması sebebiyle, tarih düşüncesinin şekillenmesinde etkin ve kapsamlı bir şekilde Batı düşüncesinin tesiri altında kaldığı açıkça görülmektedir.

KARAL'IN NEDEN NASILCI TARİH YAZIM METODUNA KATKILARI

Gişarden'in, tarihte meydana gelen olayların sebep ve sonuçlarının ortaya konulması gerektiği anlayışı içerisinde kaleme aldığı "*İtalya Tarihi*" adlı eser, aynı zamanda sergilemiş olduğu eleştirel bakış açısı ile hem neden nasılcı tarihin yazımının temellerini atmış hem de tarih düşüncesinin gelişiminde önemli bir adım olmuştur (Memiş, 2008:51).

XIX. yüzyılda Batı'da neden nasılcı tarih anlayışında önemli gelişmeler yaşanmış, tarih yazıcılığının sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde, (Kütükoğlu, 2007:7) karşılaştırılmalı yöntemle ve disiplinler arası bir bakış açısı (Arı, 2011:57) temelinde ele alınması gerektiğine inanan tarihçiler tarafından "*tarih, ilim olma hüviyeti kazanmıştır.*" (Kütükoğlu,2007:7) Tarihe ilim olma hüviyetini kazandıran neden nasılcı tarih anlayışının meydana getirdiği ilerleme, Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan tarafından şu sözlerle ifade edilmektedir:

"Neden nasılcı tarih usulü" takarrür ettikten sonra tetkik merakı insanîyetin tarihi hayatının tek mil safhalarına yayılmıştır. Ancak kendisinin içtimai hayatını teşkil eden bütün faaliyetleri arasındaki münasebetleri ve bunların pek çeşitli olan sebeplerini göz önünde tutabildikten sonradır ki insanîyet mazisinin nasıl olup bitmiş olduğu meselesine karşı toptan alaka göstermiş ve onu anlayabilmiştir. İnsan kendi tarihini artık, eskiden olduğu gibi tarihçilerin yazdıkları kroniklerden öğrenmekle iktifa etmeyip, bilakis menbalık işini görececek olan herşeyi bir araya toplamak ve tarihi o esastan öğrenerek ihata eylemek yoluna girmiş ve dolayısıyla Kaynaklar Bilgisi husule gelmiştir" (Togan, 1981:28).

XX. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarında Fevre ve Bloch tarafından 15 Ocak 1929 tarihinde çıkarılan Annales Dergisi ise, neden nasılcı tarih anlayışının önemli ölçüde hız kazanmasına sebep olmuş ve tarihin

kazanmış olduğu ilim olma hüviyeti artık diğer ülkeleri de etkisi altına almaya başlamıştır (Dönmez, 2008:38).

Neden nasılcı tarih anlayışı XX. yüzyılda Türkiye’de de görülmeye başlamış ve etkileri yıllar geçtikte artmıştır. Prof. Dr. İlber Ortaylı’nın XIX. ve XX. Yüzyılda Batı’da görülen tarih yazımındaki gelişimin 1920’li yıllarda Fuad Köprülü’nün etkisiyle Türkiye’de görülmeye başladığını ifade etmesinin yanında, (Ortaylı,2002:8) İstanbul Üniversitesi Öğretim Görevlilerinden Prof. Dr. Zeki Velidi Togan da neden nasılcı tarih anlayışının Türkiye’de görülen etkisini şu sözlerle belirtmektedir:

“Neden nasılcı, yani hadiselerle karşı her vakit (neden ve nasıl böyle oldu?) sualini vaz ederek araştırmacı, genetiğe, arapça karşılığı ile de “tekevvüni” usule göre yazılan tarih ise tarihi vakıaları, beşer hayatındaki tekamül safhalarını ve bilhassa onları doğuran sebepleri araştırarak tasvir etmeyi gaye edinir ki, bizim tarihte usul derslerimizde başlıca bahis mevzuu edeceğimiz tarih yazış tarzı budur” (Togan, 1981:4).

Anlaşılmaktadır ki, 1933 senesinde Karal yurda dönüp İstanbul Üniversitesinde akademik hayatına başladığında Türkiye’de de neden nasılcı tarih yazımının etkileri dönemin tarihçileri tarafından da yavaş yavaş benimsenmeye başlamıştır. Tarihe bilimsel açıdan bakmaya başlayan tarihçiler artık eserlerinde bu düşüncelere yer vermişler ve diğer tarihçilere örnek teşkil etmişlerdir (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile 17.04.2013 tarihinde yapılan söyleşi).

Ord. Prof. Zeki Velidi Togan’ın *“Tarihte Usul”* adlı eserinde kaleme aldığı ve neden nasılcı tarih yazımı ile ilgili yukarıda ifade ettiği düşüncelerin aynısını Karal’ın tarih yazım metodunda da görmek mümkündür. Makalelerinde ele aldığı hususları hem daha derinleştirmek hem de okuyucusunu düşünmeye sevk etmek amacıyla kendisine sorular sorduğu tespit edilmektedir. *“Atatürk ve Atatürkçülük”* adlı makalesinde, *“Atatürk İlkeleri Orijinal midir?”* (Karal, 2003:161) ve yine *“Atatürk ve Büyük Zaferin Anlamı”* adlı makalesinde de *“Neden acaba büyük Başkomutan, bu anlatımı ile Büyük Zaferin anlamını gelecek kuşakların incelemelerine ve tarih anlayışlarına bırakmıştır?”* (Karal, 2003:137) diyerek kendisine ve okuyucusuna sorular sormakta ve bu soruların cevabını bulmak için adım adım ilerlemektedir.

Tarih anlayışında bilimsel düşünceyi savunan ve bu sebeple neden nasılcı tarih yazımını kendisine ilke olarak seçen Karal’ın bu düşüncenin gerekliliklerini oluşturan unsurların tümünü, kaleme aldığı eserlerinde en iyi şekilde kullanmayı da bilmiştir.

Belgeli Tarihçilik ve Derinlemesine Araştırma Üzerine Düşünceleri

Tarih ilmi ile uğraşan kişilerin ve yazarlarının ana malzemesi kullandıkları kaynaklardır. İnsanların kendileriyle ilgili bırakmış olduğu izler sayesinde ki bugün tarihçilikle ilgili çalışmalarda bulunulabilmektedir. Bu hususta, tarihçiye yardımcı olan en önemli kaynak ise yazılı vesikalardır. (Halkın, 2000:17) Kaynakların doğruluğu ve güvenilirliği, birinci el olması, konuları detaylı ya da sistemli vermesi gibi hususlar yazılan tarihi eserin de değerinin bir göstergesidir.

Tarih metodolojisi ve tarihçilik üzerine önemli makaleler kaleme alan Ord. Prof. Enver Ziya Karal bu eserlerinde, tarihin ne olduğunu ve nasıl yazılması gerektiği üzerinde önemle durmuştur. *“Tarih nedir, nasıl yazılır”* adlı makalesinde öncelikle tarihin tarifini yaparak okuyucusunun zihninde genel görüş tarzını belirtmek istemiş ve en kısa tarifi, tarihin genel tarifini ihtiva edeceğini belirtmiştir. (Karal, 1942:3) College de France profesörlerinden Lucien Febvre’nin izahatının kendi düşüncesi ile paralel olduğunu bu tarifi kabul ederek de göstermiştir. Bu tarife göre tarih; *“insan mazesinin ilmidir”*. (Karal, 1942:3) Bu düşünceyi savunduğunu açıklamak için *“Her ilmin gayesi ilmi hakikatleri bulmak olduğuna göre, tarihin*

de insan mazisini tanıyarak onu yeniden yapmaya çalışarak ulaşmak istediği bir hakikat vardır.” diyerek Lucien Febvre'nin ileri sürdüğü *"tarih, insan mazisinin ilmidir"* (Karal, 1942:3) fikrinde ulaşılmak istenen nihai sonuç olan tarih ilminin hakikatlerinin ne müspet ilimlerin ne de felsefenin ortaya koyduğu hakikatlere benzemediğini belirtmektedir. Bu farklılığı müspet ilimlerin ve felsefenin hakikatlere ulaşmada kullandıkları metotlarda; tabiat hadiselerini ve bunların kanunlara uyumluluğu veya uyumsuzluğunun olduğunu, fakat tarihi hakikatin, insanın geçmiş zamanlara ait vak'alarının muhakeme ve mukayese ile izahından elde edilen hakikat olduğunu vurgulamaktadır (Karal, 1942:3).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal için tarihi hakikatleri bulmanın en önemli vasıtası öncelikle tarihi vak'aları bulmak ve tanımaktır. Vak'aların tarihin temeli olduğunu savunan Ord. Prof. Enver Ziya Karal, tarihi vak'aları iki gruba ayırmakta, bunlardan ilkinin tarihi vak'anın maddi bir vak'a olduğunu diğerinin ise; tarihi vak'anın bir fikir hadisesi olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu iki çeşit vak'anın birbirlerini bütünlediğini ve birbirlerinden ayrı tutulamayacağı fikrine ışık tutan Ord. Prof. Enver Karal (Karal, 1942:3), tarihi vak'aların geçerliliği ve zaman boyutu içerisindeki şu kanaati tarihin yoktan var edilmediği ve bir gelişmeler bütünü inancının tam manası ile bir kanıttır:

"Halbuki son zamanların arkeolojik keşfiyatı Titlive'in Roma'nın ilk kuruluşu hakkındaki izahının tamamen bir efsaneden ibaret olduğunu meydana çıkarmıştır. Bununla beraber bugün efsane mahiyetini alan bu izah yine tarihi vak'a mahiyetini muhafaza edecektir. Çünkü asırlarca insanlar, bunun doğru olduğuna inanmışlardır" (Karal, 1942:4).

Bu açıklama Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın tarihçiliğinin kendi içinde ne kadar tutarlılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Bu düşüncenin temelleri tarihin, eski devirlerde insanların doğru ve yanlış düşünüp düşünmediklerini değil, nasıl düşündüklerini aradığı için her düşünce ve inanış tarzının tarihi bir vak'a olduğunu ifade etmektedir. Tümünden gelimci fikriyatında, vesikanın da tarihi vak'aların bıraktığı iz olduğunu belirtmekte ve bu düşüncesini *"Tarih, vesika ile tarihi vak'aya, tarihi vak'a ile de tarihi hakikate ulaşır"* ifadesi ile pekiştirmektedir. (Karal, 1942:4) Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere tarihi hakikate ulaşabilmek için temel gaye öncelikle ulaşılmak istenen hakikatle ilgili vesikaları doğru ve eksiksiz temin edebilmektedir. Bu itibarla Ord. Prof. Enver Ziya Karal'a göre hiçbir surette vesikasız tarih yapılamaz.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın eserlerinin genel özelliği orijinal mahiyette olmasıdır. Eserlerinin bu şekilde değerlendirilmesinin arkasında bulunan sebep ise arşiv malzemelerine verdiği kıymettir. *"Arşiv ve Tarih"* adlı makalesinde bu hususu şu sözlerle ifade etmektedir: *"Vesika, tarihçinin yaşadığı andan çok evvel yaşamış; insanın fikri veya fiziki faaliyetinin, zamanın tahribatından kurtulmuş izidir ki hal ile mazi arasında köprü vazifesi görür."* (Karal, 1941:13) Ord. Prof. Enver Ziya Karal, bu ifadesi ile tarihin hiçbir vakit vesika kullanılmadan yazılamayacağına işaret etmekte ve vesika kullanılmadan maziye yaşatmaya teşebbüs edilebileceğini fakat bunun edebi bir nitelik arz edeceğini vurgulamaktadır.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, eserlerini kaleme alırken bir iki eseri temel almak yerine oldukça zengin bir kaynakça kullanmıştır. Bu kaynak zenginliğinde, muteber gördüğü, güvenilir bulunduğu kaynaklardan alıntılar yapmış ve ele aldığı konuları bu şekilde detaylandırmıştır. Kullanmış olduğu bu kaynakları ise hem bilime hizmet etmek hem de gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla kendi eserlerinin sayfa sonlarında ve kaynakçalar bölümünde de ifade etmeyi alışkanlık haline getirmiştir.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın en önemli özelliği, tarihsel olayların yazımı aşamasından önce yaptığı detaylı araştırma sonucunda, konu ile ilgili belge ve bilgilerin tümünü temin ederek tarihsel süreç içerisindeki olgulara adım adım hiçbir ayrıntıyı kaçırmadan ulaşmasıdır. Osmanlı Dönemi ile ilgili olarak

kaleme aldığı "*Halet Efendi'nin Paris Büyükelçiliği*" adlı kitabının arşiv malzemelerini, 1856 Paris Muahedesi'ni araştırmak amacıyla gittiği Fransa'da eşzamanlı olarak temin etmiştir (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile yapılan 05.01.2012 tarihli görüşme). Yine "*Osmanlı Devleti'nde Ermeniler*" adlı makalesini 1957-1959 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğu sırada yapmış olduğu arşiv araştırmaları sonucu kaleme almıştır. Keza Osmanlı Tarihi adlı yapıtının 8'inci cildini de Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Stanford Üniversitesi'nde "*Ziyaretçi Profesörlük*" görevini icra ettiği dönemde yaptığı arşiv araştırmaları sonucunda şekillendirmiştir (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile yapılan 05.01.2012 tarihli görüşme).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın belgeli tarihçilik anlayışını bütünleyen diğer bir özelliği ise; kaleme alacağı her bir konuda hiçbir boşluk bırakmadan konuyu derinlemesine incelemesidir. Konu ile ilgili tüm vak'aları en ince ayrıntısına kadar bir dedektif gibi takip etmekte, incelemiş olduğu konuya tesir ettiğine inandığı vakit bunları en ince ayrıntısına kadar açıklayarak eserini neticelendirmektedir.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın belgeli tarihçilik ve derinlemesine araştırma üzerine düşünceleri, gerek arkadaşları gerekse öğrencileri tarafından her ortamda ifade edilmiştir. Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın yakın arkadaşlarından Ord. Prof. Reşat Kaynar dostu Onun eserlerinin orijinal nitelik taşıdığını şu sözleri ile ifade etmektedir:

"Onun, yakınçağ tarihimize yaptığı önemli katkı, Tanzimat Dönemi'yle ilgilidir. "Gülhane Hattının İlanı" tarihçilerimiz tarafından çağdaş devlet kurma yolundaki atılımlar açısından incelenmiştir. Karal ise, bu hareketi Osmanlı İmparatorluğunda ilk insan hakları bildirisinin ilanı olarak, bilimsel bir inceleme konusu yapmıştır. Bu konuda incelemelerini derinleştirmiş, Gülhane Hattı ile İnsan Hakları Bildirisi arasındaki ortak esasları göstermiştir" (Kaynar, 1982:2).

Sebep-Sonuç İlişkisi ve Tarihin Devamlılığı Üzerine Düşünceleri

Neden nasılcı tarih yazım metoduna göre; vak'aların sebep-sonuç ilişkisi içerisinde tarihin devamlılık arz ettiği ve hiçbir vak'anın yoktan var edilmediği düşüncesine açıklık getirilerek ele alınması önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Memiş, 2008:51). Burada tarihçiye düşen asıl görev ise olayların arasındaki bağı ortaya çıkartmak için sebepleri ve sonuçları esaslı bir şekilde tespit etmekten geçmektedir (Togan,1981:107). Karal'ın neden nasılcı tarih yazım yönteminde de, tarihin kökeninin olduğu, devamlılık ve süreklilik arz ettiği, ansızın var olmadığı ve bir gelişmeler bütünü olduğu düşüncesi hakimdir. Eserleri tetkik edildiğinde de bu gerekliliğin yazarın eserlerinde başından sonuna kadar devam eden bir düşünce olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile 17.04.2013 tarihinde yapılan söyleşi).

Karal'ın Osmanlı Devleti dönemi ile ilgili vermiş olduğu eserlerinin kendi içinde sebep-sonuç ilişkisi içerisinde olmasının yanı sıra, eserlere topluca bakıldığında dahi birbirlerini kronolojik olarak takip ettiği ve yine sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, tarihin devamlılık arz ederek ele alındığı anlaşılmaktadır. Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın "*Halet Efendi'nin Paris Büyükelçiliği*", "*Selim III'ün Hatı Hümayunları*", "*Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları (Nizam-ı Cedit)*" ve "*Fransa-Mısır ve Osmanlı*" adlı eserleri tetkik edildiğinde bu eserlerin gerek kendi içinde gerekse birbirlerine sebep-sonuç ilişkisi içerisinde bağlandıkları ve temel teşkil ettikleri açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Mısır Savaşı'nın sebep ve sonuçlarının Osmanlı Devleti'nde önce askerlik olmak üzere topyekün bir yenilenme hareketine dönüştüğü ve bu karanlık ve geri kalmışlıktan kurtulabilmenin tek çaresi görülen Batı medeniyetinin örnek alınması gerektiği düşüncesi ifade edilmektedir. Bu sebeple Batı Dünyası hakkında ilk intibaların ve malumatların tetkiki amacıyla Batı'nın belli başlı ülkelerine daimi elçiler gönderilmiş ve Osmanlı Devleti mevcut durumundan

kurtulmaya çalışmıştır. (Tunaya,1982:2) Yine Osmanlı dönemi ile ilgili olarak kaleme aldığı, "*Selim III'ün Hatt-ı Humayunları*" adlı eserin geneline bakıldığında; bölüm başlarında tarihin devamlılığı anlayışı içerisinde, konunun muhteviyatının daha iyi kavranması amacıyla Selim III'den önceki dönemlerdeki mevcut durum ve etkili olan sebeplerin etraflıca ele alındığı tespit edilmektedir (Karal, 1988:1-18).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Osmanlı Devleti dönemi ile verilmiş olduğu eserlerinin yanında Türkiye Cumhuriyeti dönemini incelerken de tarihin devamlılığı ilkesini hiçbir zaman aklından çıkarmadığı ve tarihin evrelerini kısımlar halinde işlediği hemen göze çarpmaktadır. Hocanın bundan güttüğü amaç, her bir evrenin öneminin tam manasıyla ve hakkıyla irdelenmesi olmuştur. Çünkü, Ord. Prof. Enver Ziya Karal için Türk Devrim hareketinin her zincirinin ayrı ayrı önemi vardır (Prof. Dr. Seçil Karal Akgün ile 04.01.2013 tarihinde yapılan söyleşi). Ord. Prof. Enver Ziya Karal, "*Tarihin Devirlere Bölünmesi*" adlı makalesinde "*Tarihte zaman ve mekanı tespit edilen vak'alar arasında öyleleri var ki, neticeleri, cemiyetin yaşayışı ve ilerleyişi üzerinde diğer bütün vak'alarından çok daha mühim bir tesir yapmışa benzerler. İşte bunlara göre fikrin ilerleyişini medeniyetin tekamülünü safhalara ayırmak tarihi, devrelere taksim etmek demektir*" (Karal,1941:9). şeklindeki izahatından ve tarifinden sonra bunun suni olup gerçeğe tekabül etmediğini ifade etmekte ve "*...çünkü bir bütün teşkil eden vak'alar birbirlerine zincirlenmişlerdir. Bunlardan bir veya birkaç tanesini diğerlerinden tecrid etmek mümkün değildir. Binaenaleyh tarihi devirlere bölmek ancak pratik bakımdan, yani tarih yazmak ve okutmak bakımından mühimdir*" (Karal,1941:10). diyerek tarihi, devirlere bölmenin sadece işlevselliği ölçüsünde anlam kazanacağını ifade etmektedir.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın "*Atatürk'ün tarih üzerine çalışmaları İstiklal Savaşı'mızın kültür alanında devamıdır*" (Karal,1983:157) şeklinde nitelemesi tarihin devamlılığına işaret etmesi bakımından ayrıca öneme haizdir. Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin daha iyi anlaşılması amacıyla ayrı ayrı zamanlardaki Türk Devrimi'nin izahatı dahi tümüyle birbiri ile bütünlük arz etmektedir.

Bilimsellik ve Objektiflik Üzerine Düşünceleri

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, her türlü araştırmasında uygulamak istediği metodu bilimsel temellere oturtmaya çalışan ve bilimsellikten hiçbir zaman ayrılmadan metodolojisini şekillendiren bir bilim insanıdır. Hayatının her alanında yılmaz takipçisi olduğu Mustafa Kemal Atatürk'ün bilime yüklediği manayı, hayatının mihenk taşlarından biri haline getiren Karal, Atatürk'ün "*Hakiki yol gösterici bilimdir*" veciz sözünü, gerek yurt içi gerekse yurt dışında katıldığı ve görev aldığı her platformda gururla sergilemiş ve bilimin yılmaz temsilcisi olmuştur (Taner, 1982:2).

Karal'ın tarihe bilimsel açıdan bakma özelliği tüm arkadaşları tarafından olduğu gibi M. Rauf İnan tarafından da her zaman büyük bir takdirle karşılanmıştır. M. Rauf İnan yakın arkadaşı hakkındaki çok yönlü bilimsel özelliklerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

"*Onun bilimci kişiliğini dersleri, yazıları kitapları dışında özellikle Tarih Kurumu'nun düzenlediği yıllık Atatürk Konferanslarında, konferanslardan birçoğunun sonunda yaptığı açıklamalar, katkılar gösterirdi*" (İnan, 1982:456).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın bilimsel tarih anlayışının temelini bakıldığında ise tarihçi için en önemli, olmazsa olmaz düşüncelerden biri olan tarihsel objektiflik kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Bilimsel objektiflik ile tarihsel objektifliğin birbiri ile tamamen aynı şekilde örtüşmese dahi tarihsel objektiflik ile bilimsel objektifliğin ortak noktalarının olmadığını savunmak da gerçeğe aykırı bir mahiyet teşkil etmektedir. (Walsh, 2006:112) Bu hususta W.H. Walsh, "*bu sıfatla tarihsel düşünüş, kendine has hiçbir*

özgünlüğe sahip olmayan, ama ilke olarak bilimsel düşünüş niteliğine sahip bir düşünüş olarak görülebilir." (Walsh, 2006:53) ifadelerinde bulunmaktadır. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın "*Tarihte Usul*" adlı eserinde ifade ettiği şu hususlar tarihte tarafsızlık ve objektiflik kavramını en iyi şekilde açıklamaktadır:

"Bence vekayii tarafsızca öğrenmek tarihçinin mukaddes vazifesidir. Ben Türk tarihi ile, milletlerarası müsabakada geri kalan milletime milli bir ruh vererek onu sahili selamete çıkarmak işinde yardım etmek gibi maksatlarla, yahut tarih ilmini sadece sevdiğimden değil; ancak mensup olduğum muhiti ve, vaktim müsait olduğu kadar, tekmil insaniyeti öğrenmek için meşgul oluyorum. Yani, bence tarih gaye değil, ancak mensup olduğum muhiti onunla temaslarda bulunarak birlikte yaşayan muhitleri öğrenmek için bir vasıttır. O cihetten bu tarihi herhangi mukaddes emellere hizmet fikriyle tahrif etmem kendimi aldatmak demek olacağı gibi, eserlerimi bana karşı bir güven duyarak okuyan insanları da aldatmak demek olur. 1932 senesinde Ankara'da toplanan ilk Türk Tarih Kongresinde müdafaa ettiğim tez bu idi. Bence hakikat ve hakiki tarih Türk milletinin de işine gelir, diğer milletlerin de işine gelir. Bu cihetten tarih tetkikinde kendilerini ancak, hakiki hakim mevkiinde görececek, hislerini ve sempatilerini vazifelerine tabi kılabilen insanlara karşı en samimi bağlılık duyurırım" (Togan,1981:117).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın bilimselliğinin temellerini oluşturan en önemli özelliği ise tarihi vak'aları objektif bakış açısı içerisinde tetkik etmesidir. Tarihçiliğin temelini oluşturan metodolojik yaklaşımını ve belli hususlarda kaçınılması gerekli hususları ise şu şekilde belirtmektedir:

"O, tarihi araştırma neticesinde vak'aları bulur ve onları sıralar. Fakat vak'aları bulmak ve sıralamak onları takdim etmek, kafi değildir. Vak'aların içini de görmek lazımdır. Çünkü vak'a, insanın yaptığı işin görünen kısmıdır. Bu işi yapmak için insanı sürükleyen amiller vardır. İşte tarihçi, bu amilleri bulup meydana çıkarmak mecburiyetindedir. Tarihçinin bu husustaki faaliyeti röntgen mütehassıslarının çalışmasına benzer. Nasıl ki doktor, röntgen ile vücudun iç azalarını görür, onların vaziyetlerinden vücudun hastalığını veya sağlamlığını tayin eder, tarihçi de muhakeme ile vak'aların ruhuna nüfuz etmeğe çalışarak tarihi yapının tarihi hakikat üzerine kurulmasını temine çalışır. Fakat vak'aların ruhuna nüfuz etmek için tarihçinin tarihi vak'aları tevhit eden ruhi sebeplerin heyecanına kapılmaması lazımdır. Tarihi hakikat ancak bu şekilde bitaraf bir muhakeme ile elde edilir" (Karal, 1941:5).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Tarih ilmine objektif açıdan bakışı arkadaşı Haldun Taner tarafından şu sözlerle ifade edilmektedir:

"Önce "Bir Bilim adamı idi" diye başlamak galiba en doğrusu olacak. Uzmanlık dalı olan tarih alanında olsun, Türkiye'nin toplumsal sorunlarını ele alısında olsun, onun bu bilim adamı titizliği ve objektivizmi hep ilk planda gelirdi...Her konuda lehte aleyhte tüm yanıtları, duygusallığa hiç kapılmadan incelerdi. Sezarın hakkını yediğine hiç rastlamadım. Yargısı büyüklerin, kamu onurunun aleyhine imiş aldırılmazdı" (Taner, 1982:2).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın tarih araştırmalarında sergilemiş olduğu objektifliği Anayasa Mahkemesi Başkanı Şevket Müftügil ise şu ifadeleri kullanarak belirtmektedir:

"Yakın geçmişimizin yanlış ve yalandan uzak biçimde tanımlanmasına ve böylece geleceğimizin dünya olayları içindeki önemli yerini almasına tükenmez bir güç ve eşsiz bir yetenekle çalışan Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın önünde saygı ile eğiliyorum" (Müftügil, 1982: 437).

Tarihteki Olayların Karşılaştırılması Üzerine Düşünceleri

Karşılaştırma yapmak sadece sosyal bilimlerde değil hayatın her anında bireylerin ele aldıkları vakaları değerlendirirken, çözüme ulaşmak amacıyla ister istemez başvurdukları bir yöntemdir. 19'uncu ve 20'nci

yüzyıl içerisinde Annales Ekolü'ne mensup tarihçiler, tarihin irdelenmesi ve yazılması esnasında vakaların karşılaştırılmalı olarak ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir (Arı, 2011:57). Batı'da bu düşünceler tüm hızıyla devam ederken Türk tarihinin önemli simalarından Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, karşılaştırma usulünün uygulanması hakkında dikkatli olunması gerektiğini belirtmekte ve bu hususla ilgili olarak konunun önemini şu şekilde ifade etmektedir:

"Mukayese usulü (method comparative) kaynakların açıklanmasında da geniş mikyasta tatbik edilir. Mesela eski zamanın ve bugünün iptidai kavimleri mukayese edilir; fakat bu mukayeselerden netice çıkarmakta fazla ileri gidilmemelidir. Mesela; H. Le Morgan 1877'de çıkan Ancient Society kitabında müşterek nikahı umumiyetle insanların inkişaf safhalarında geçirmeleri mecburi olan muayyen kültür seviyesinin hususiyetlerinden biri olarak göstermişti. Bunu Marksistler de almışlardı. Sonraki tetkiklerle anlaşıldı ki, bu öyle tamim ve teşmil edilecek bir keyfiyet değilmiş. Umumiyetle herhangi mukayesede görülen tetabuk ve tevafuklardan umumi kaide çıkarmakta asla acele edilmemelidir. Herhalde mukayese usulü yorumlama (interpretation) işinde ancak büyük ihtiyatla tatbik edilmesi icabeden bir usuldür" (Togan,1981:106).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın makaleleri incelendiği vakit Ord. Prof. Zeki Velidi Togan'ın karşılaştırma usulünde ihtiyatlı davranılması ikazlarının büyük ehemmiyetle dikkate alındığı tespit edilmektedir. Karal'ın neredeyse bütün yapıtlarında tarihte yaşanan olayları birbirleri ile karşılaştırılarak bir sonuca varılmak istendiği gözlemlenmektedir. Bunları ortaya koyarken bazı zamanlarda medeniyetler, bazı zamanlarda iki zaman periyodu, bazı zamanlarda da fikir ve düşünce yapılarının birbirleri ile kıyas edildiği tespit edilmektedir.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, Atatürk'ün Siyaset Üzerinde Düşünceleri adlı eserinde; iki alemin medeniyet anlayışları arasındaki farkı karşılaştırma yöntemi ile okuyucusuna şu ifadelerle aktarmaktadır:

"Doğuda medeniyet her şeyden önce bir ruh işidir. Medeni insan ruhunu tasfiye eden insandır. Bu ise insanı bu dünyaya bağlayan her türlü bağları gevşetmek ve onu Tanrı'ya götüren yolda yükseltmekle mümkündür. Bu düşünce veya inanca göre dünya geçici ve hatta ahrete bir hazırlık devresi olarak kabul edildiğinden onun bütün nimetleri de sahte, yalancı ve aldatıcıdır. Gerçek saadet bu yalancı dünyada değil, fakat ahrettedir. Madem ki bu böyledir, bu dünya nimetlerine bağlanan batı medeniyeti kafir bir düşünce ve duygunun mahsulüdür" (Karal, 1983:190).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Türkiye Cumhuriyeti dönemi ilgili verdiği eserlerinin haricinde, Osmanlı dönemi ile ilgili olarak kaleme aldığı eserlerinde de bu düşüncesini kullandığı görülmektedir. *"Selim III'ün Hatt-ı Humayunları Nizam-ı Cedit (1789-1807)"* adlı eserde Osmanlı Devleti'ni yabancı devletlerle şu ifadeleriyle karşılaştırmaktadır:

"Başka memleketlerin esas teşkilatlarında kudretsiz, otoritesiz veya aklından zoru olan prenslerin tahta çıkamayacağı yolunda hükümler vardı. Osmanlı teşkilat ve geleneğinde ise böyle bir hal göz önünde tutulmamıştı. Bu itibarla yarı deli veya deli bir padişah tahta çıkmak hakkını kaybetmez ancak; tahta çıktıktan sonra ulemanın fetvası üzerine tahtan indirilirdi" (Karal,1988:3).

Tarihteki Olaylara Disiplinler Arası Bakış Üzerine Düşünceleri

"Her şeyi bilmek mümkün değildir. Kendi sınırlarının şuurunda olan tarihçi, yetkisini aşan meselelerle karşılaşacağı vakit açıkça uzmanlara başvuracaktır." (Halkın, 2010:31) O uzmanlar ve yardımcı ilimler sayesinde ki bugün tarih ilminin sınırları her geçen gün daha da genişlemektedir (Arı, 2011:57).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın derinlemesine tarih anlayışının temellerini; olayların veya tarihsel süreç içerisinde rol alan şahsiyetlerin tarihsel arka planının oluşturması sebebiyle, Karal da bunların ortaya konması için özel bir gayret göstermiş ve yeri geldiğinde insan Psikolojisinden Felsefeye; Sosyolojiden Coğrafyaya disiplinler arası bir çalışma yöntemini kendisine düstur edinmiştir.

Beşeri bilimlerde olayların, insan kavramından yoksun bir şekilde açıklanması en önemli eksikliği teşkil etmektedir (Arı, 2011:57). Tarihin bu mevcut kısıtlamalarının aşılabilmesinin en etkin yolu ise yardımcı ilimlerin etraflıca kullanılmasıdır. Bu konuda tarihçiye düşen sorumluluk ise, ele aldığı konu hakkında doğru bilgiye ulaşmak amacıyla hangi yardımcı ilimleri kullanması gerektiğini bilmesidir (Kütükoğlu, 2011:11). Bu hususta tarihin faydalandığı ilimlerin başında; *Felsefe*¹, *Sosyoloji*², *İktisat*³, *Antropoloji*⁴, *Sanat Tarihi*, *Coğrafya*, *İstatistik*, *Nümismatik*⁵, *Epigraf*⁶, *Antroponom*⁷, *Mühürler*, *Şecereler*, *Takvimler* ve *Yer Adları* gelmektedir (Kütükoğlu, 2011:9).

Ord. Prof. Enver Ziya Karal, sadece Türkiye Cumhuriyeti dönemi ile ilgili kaleme aldığı eserlerinde değil, Osmanlı dönemi ile ilgili olarak ele aldığı eserlerinde de disiplinler arası bakış açısı ile tarihi vak'aları tetkik etmiş ve tarihi hakikatlerin en ince ayrıntısına kadar araştırılmasını sağlamıştır. "*Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu*" adlı eserinde Mısır'ın coğrafyası, nüfusu, ırkının menşei, sosyolojik özellikleri hakkında ayrıntılı izahatlarda bulunmuştur (Karal, 1938:9-12).

"*Selim III'ün Hatt-ı Humayunları*" adlı eserinde de Şehzade Selim III'ün tahta çıkmadan önce eğitim amacıyla bulunduğu kafes hayatında yaşadığı sıkıntılı dönemi, psikolojik açıdan incelemiş ve Selim III'ün kaleme aldığı şiirlerini eserine intikal ettirerek dönemin mevcut durumunu en iyi şekilde okuyucusuna şu sözlerle aktarmıştır:

*"Hayli demdir ki dönüp külbei ahzane kafes
Bais olup bize bu mertebe ahzane kafes
Nola rahm etse felekler feryadımdan
Oldu bülbül gibi mürği dilime lane kafes"* (Karal, 1999:9)

SONUÇ

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın tarih yazım metoduna bakıldığında, gerek yurt dışında almış olduğu eğitim gerekse yurda döndüğünde yurt dışındaki bilimsel tarih anlayışının yurt içinde etkilerinin görülmeye başlamış olması sebebiyle neden nasılcı tarih yazımını kendisine ilke edindiği tespit edilmektedir. Onun, neden nasılcı tarih anlayışı içerisinde tarihi; sadece rakamlar verilerek ya da yer ve zaman belirtilerek aktarılan bir faaliyet olarak görmediği, tarihi olayları şüpheli düşünce içerisinde araştırdığı ve olayların sebep ve sonuçlarını mutlaka dikkate aldığı görülmektedir.

¹ Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılmasıdır.

² Toplum Bilimi.

³ Ekonomi.

⁴ İnsanın kökenini, evrimini, biyoloji özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim, insan bilimi.

⁵ Armaları inceleyen bilim dalıdır.

⁶ Yazıt bilimidir.

⁷ Şahıs adlarını incelemektir.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna şahit olan Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın vermiş olduğu eserlerini neden nasılcı düşünce içerisinde kalem aldığı ve bu düşünce ile Türkiye'de gelişmeye başlayan modern tarih anlayışında önemli mihenk taşlarından biri konumunda olduğunu değerlendirmekteyiz.

Not: Bu çalışma Antalya'da 18-20 Mayıs 2017 tarihlerinde düzenlenen 8'inci Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'a ait Ankara Üniversitesi Dekanlık Özlük Dosyası.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'a ait Ankara Üniversitesi Rektörlük Özlük Dosyası.

Ord. Prof. Enver Ziya Karal'a ait İstanbul Üniversitesi Özlük Dosyası.

Sözlü Kaynaklar

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün (05.01.2012)

Prof. Dr. Musa Çadircı (17.12.2012)

Kitaplar

Arı, K. (2011). *Tarih Yöntemi*, İzmir, İleri Yayıncılık.

Dönmez, S. E. (2008). *Annales Okulu'nun Türkiye'deki Tarih Yazımına Etkisi: Başlangıçtan 1980'e*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Halkın, L. E. (2010). *Tarih Tenkidinin Unsurları*, Ankara, TTK Yayınları.

Karal, E. Z. (2003). *Atatürk ve Devrim*, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2. Basım.

Karal, E. Z. (1938). *Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1797-1802)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları:63, İstanbul, Milli Mecmua Basımevi.

Karal, E. Z. (1999). *Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları*, 2. baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Karal, E. Z. (1988). *Selim III'ün Hatt-ı Humayunları (Nizam-ı Cedit)*, 2. baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Karal Akgün, S. (1994). *Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın Yapıtları ve Yaşam Öyküsü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

Kütükoğlu, M. S. (2011). *Tarih Araştırmalarında Usul*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Langlois, C. V. ve Seignobos, C. (2010). *Tarih Tetkiklerine Giriş*, Ankara, çev. Galip Ataç, Türk tarih Kurumu Basımevi.

Memiş, E. (2008). *Tarih Metodolojisi*, 5. Baskı, Konya, Çizgi Yayınları.

Ortaylı, İ. (2003). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, 15. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları.

Togan, Z. V. (1981). *Tarihte Usul*, 3. Baskı, İstanbul, Enderun Yayınları.

Türk Tarih Kurumu, (1980). Atatürk'ün Büyük Söylevinin 50. Yılı Semineri (Bildiriler ve Tartışmalar), Ankara, Tarih Kurumu Basımevi.

Makaleler

Karal, E. Z. (1941). "Arşiv ve Tarih", *Tarih Notları, Osmanlı ve Avrupa Tarihine Dair Yayınlar I*, İstanbul, Ülkü Basımevi, 13-16.

Karal, E. Z. (1983). "Atatürk'ün Siyaset Üzerine Düşünceleri", *Atatürkçülük*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 187-199.

Karal, E. Z. (1983). "Atatürk'ün Türk Tarih Tezi", *Atatürkçülük*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 157-164.

Karal, E. Z. (1941). "Tarihin Devirlere Bölünmesi", *Tarih Notları, Osmanlı ve Avrupa Tarihine Dair Yayınlar I*, İstanbul, Ülkü Basımevi, 9-12.

Karal, E. Z. (1941). "Tarih Nedir, Nasıl Yazılır", *Tarih Notları, Osmanlı ve Avrupa Tarihine Dair Yayınlar I*, İstanbul, Ülkü Basımevi, 3-8.

Keser, U. (2008). "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bağlamında Ordinaryüs Profesör Doktor Enver Ziya Karal ve Düşüncelerine Kesitsel Bir Bakış", *Cumhuriyet ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 107-137.

Ortaylı, İ. (2002). "Kurumların Tarihçisi Henri Pirenne Hakkında", *Ortaçağ Kentleri: Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, İstanbul, Henri Pirenne, Çev. Şadan Karadeniz, 3. Baskı, İletişim Yayınları, 8.

Gazeteler

Kaynar, R. (26 Ocak 1982). "Prof. Karal ve Atatürkçülüğe Hizmetleri", *Milliyet*, 2.

Taner, H. (07.08.1982). "Enver Ziya Karal," *Milliyet*, 2.

Tunaya, T. Z. (28 Ocak 1982). "Hocaların Hocası", *Cumhuriyet*, 2.